

Alzira en les Corts del Regne de València en temps de Joan II (1458-1479)

Alzira in the Courts of Parliamentarians of the Kingdom of Valencia in the time of John II

Sandra BERNABEU BORJA

Author:

Sandra Bernabeu Borja
Departament d'Història Medieval i Ciències
i Tècniques Historiogràfiques
Universitat de València (València, Spain)
sandra.bernabeu@uv.es
<https://orcid.org/0000-0001-6588-0043>

Date of reception: 18/10/23

Date of acceptance: 05/03/24

Citation:

Bernabeu Borja, S. (2024). Alzira en les Corts del Regne de València en temps de Joan II (1458-1479). *Anales de la Universidad de Alicante. Historia Medieval*, (25), 257-278.
<https://doi.org/10.14198/medieval.26221>

Funding:

L'estudi està realitzat en el marc dels projectes d'investigació: *Mercados, instituciones e integración económica en el Mediterráneo Occidental* (siglos XIII-XVI), ref. PID2021-128038NB-I00 del Ministerio de Ciencia e Innovación; i, *Rompiendo jerarquías. Movilidad social, dinamismo económico y desarrollo institucional en el Mediterráneo Occidental* (siglos XIII- XVI), ref. CIPROM/2022/46 de la Generalitat Valenciana.

© 2024 Sandra Bernabeu Borja

Licence: This work is shared under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International licence (CC BY-NC-SA 4.0).

RESUM

L'article aborda la participació d'Alzira en el braç reial de les Corts del regne de València durant el regnat de Joan II (1458-1479). Una cronologia en què se celebraren tres reunions parlamentàries, dues de les quals s'insereixen al marc de la guerra civil catalana (1462-1472). Un conflicte bèl·lic en el qual la societat política valenciana intentà mitjançar entre el rei i la Generalitat de Catalunya, però fracassà. Aquesta manca d'èxit va exigir als valencians posicionar-se en el conflicte per mitjà de les forces polítiques del regne (el braç eclesiàstic, el nobiliari i el reial). En el marc d'aquests esdeveniments l'estudi mostra la gestió diplomàtica i l'esforç del govern municipal alzireny per mantindre una actitud cordial sense renunciar a defensar els seus interessos particulars enfront als d'altres actors polítics. En aquest sentit, lluny de deixar-se guiar pels dictats de la ciutat de València, s'adherirà a l'opinió defensada per Xàtiva i altres viles reials. Una circumstància que fa visible l'escissió interna de l'estament reial al segle XV i que evidenciaria com les afeccions de les elits de la capital s'havien distanciat de les de la resta de ciutats i viles del patrimoni de reialenc. Unes dissidències, que s'il·lustren en el cas dels síndics parlamentaris alzirenys, que, desatenent la urgència de la monarquia, s'enrolaran en disputes

internes de l'estament reial sobre el reajustament fiscal i la reivindicació de contribuir al donatiu reial d'acord amb una actualització del nombre de focs de la vila. Així mateix, enmig d'aquell ambient, una facció del patriciat alzireny obtindrà del rei una modificació del sistema d'elecció dels càrrecs públics, que encara produirà majors tensions locals. Una jerarquia d'interessos de les elits locals que es projecten a través dels diferents posicionaments i discursos, els quals acaben incidint en la capacitat de resolució política dels estaments i en els ritmes de la recaptació fiscal de la Generalitat Valenciana.

PARAULES CLAU: regne de València; Corts parlamentàries; Joan II; Alzira; guerra civil catalana; segle XV; Trastàmara.

ABSTRACT:

The article deals with the participation of Alzira in the royal urban branch of the Courts of parliamentarians of the Kingdom of Valencia during the reign of John II (1458-1479). A chronology in which three parliamentary meetings were held, two of which are part of the catalan civil war (1462-1472). A warlike conflict, in which the Valencian political society tried to mediate between the king and the Generalitat of Catalonia, but failed. This lack of success required the Valencians to position themselves in the conflict through the political forces of the kingdom (the ecclesiastical, noble and royal arms). In the context of these events, the study shows the diplomatic management and effort of the Alzira municipal government to maintain a cordial position without renouncing to defend its particular interests against other political actors. In this sense, far from being guided by the dictates of the city of Valencia, he will adhere to the opinion defended by Xàtiva and other royal towns. A circumstance that makes visible the internal split within the royal estate in the 15th century and that showed how the affections of the elites of the capital had moved away from those of the rest of the cities and towns of the royal heritage. Dissidences, which are illustrated in the case of the Alzira parliamentary trustees, who, ignoring the urgency of the monarchy, will be involved in internal disputes of the royal estate about the fiscal readjustment and the claim to contribute to the royal donation of in accordance with an update of the number of fires in the town. Likewise, in the midst of that atmosphere, a faction of the Alzirean patricians will obtain from the king a modification of the system for electing public positions, which will produce even greater local tensions. A hierarchy of conflicting interests of the local elites that are projected through the different positions and speeches, which end up affecting the political decision-making capacity of the estates and the rates of tax collection of the Generalitat Valenciana.

KEYWORDS: Kingdom of Valencia; Parliamentary Courts; John II; Alzira; catalan civil war; 15th century; Trastámara.

1. INTRODUCCIÓ¹

Durant el Quatre-cents, el parlamentarisme basat en la negociació i el pacte entre les elits polítiques de cada estat i la monarquia estava plenament consolidat en la Corona d'Aragó (Guinot Rodríguez, 2017, pp. 151-174; Sabaté Curull, 2018, 123-154; Navarro Espinach, 2015, pp. 231-244). Tot i el canvi dinàstic de 1412, les Corts continuaren sent l'espai institucional que permetia els estaments, investits de representativitat (Furió Diego i Ruiz Domingo, 2020, pp. 149-186), obtenir furs, privilegis i reparar greuges a canvi d'un donatiu econòmic o auxili militar al sobirà (Febrer, 2004, pp. 666). Ara bé, cada societat política de cada un dels territoris catalanoaragonesos va desenvolupar un tracte relacional amb els sobirans Trastàmara determinat per les seues pròpies realitats i aspiracions internes, els esdeveniments conjunturals i les accions de la mateixa administració règia.

En aquest sentit, en juny de 1458, Joan II ascendia al tron en un context per a la monarquia al regne de València marcat per l'auge contractualista, derivat de les vuit assemblees representatives que Alfons el Magnànim havia celebrat (Muñoz Pomer, 2000). La creació de la Generalitat Valenciana, dotada de caràcter permanent i un regulat accés als seus oficis, havia ampliat l'organigrama polític i econòmic del regne (Muñoz Pomer, Furió Diego, Guia Luis, Garcia Marsilla (ed.), 2021). Mentre que, el finançament de la guerra contra Castella (Villarroel González, 2020, pp. 217-251) i el sosteniment de l'estol reial en la conquesta de Nàpols (Ryder, 2008, 31-141; Mira Jodar 2003, p. 696; Küchler 1997, pp. 15-192; Muñoz Pomer, 1990, III, pp. 615-628) permeteren mantenir un actiu parlamentarisme amb el rei. Tres grans processos, en el que els estaments valencians van participar amb recursos humans i financers a canvi dels quals se'ls va recompensar amb gràcies règies. Per tant, a mitjan segle, la voluntat de diàleg i entesa va definir les relacions diplomàtiques entre les elits valencianes i la reialesa. Especialment a la ciutat de València, on l'intens pactisme es va implementar amb convenis financers particulars entre el consistori i el rei (Garcia Marsilla 2006).

Una comunió entre els Trastàmara i les elits de la capital valenciana que té el seu punt de partida el 27 de febrer de 1412, data en què es produí la batalla de Codolar. En aquella, l'exèrcit de Ferran d'Antequera amb el suport dels Centelles s'imposava als Vilaragut, defensors de les aspiracions de Jaume d'Urgell, l'altre principal pretendent al tron. Aquella victòria militar enllestí els dos vots que els compromissaris del regne efectuaren a Casp a favor seu i que contribuïren al resultat de la sentència, publicada per Sant Vicent Ferrer (Narbona Vizcaíno 2023, pp. 157-173; Gimeno Blay, 2013). Des de llavors, València es va convertir en la ciutat predilecta del nou llinatge regnant. De fet, l'hereu, l'infant Alfons, la va triar per celebrar en la catedral el seu matrimoni amb la infanta Maria de Castella, en un festeig en què junt amb la

1 Abreviatures utilitzades: AMA Arxiu Municipal d'Alzira; AMV Arxiu Municipal de València.

cort reial es troba va la de Benet XIII (Server Server, 2017, 60-80). A més a més, els novençans s'allotjaren a la casa d'un Vilaragut, escenificant així el perdó públic a la facció de les elits que havia lluitat perquè no regnaren (Rodrigo Lizondo, 2011, p. 65.). Aquesta voluntat d'avenir-se entre un patriciat valencià dividit i els Trastàmara es va materialitzar en les dècades successives al ritme de les necessitats pecuniàries de la monarquia. De fet, les elits centellistes de la capital del Túria arribaren a una conveniència econòmica perquè entre 1425 i 1432 Alfons el Magnànim fixarà en ella la seua residència (Garcia Marsilla, 2013). Un exemple de la capacitat de València, la capital, de convertir-se en un instrument financer intermediari de la institució reial (Garcia Marsilla, 2006, p. 382), que contribuï decididament a l'esplendor socioeconòmica i cultural del seu segle d'or.

En tot aquest esdevenir entre Alfons el Magnànim i el Cap i casal, Joan havia estat personalment un actor de primer ordre. De fet, quan en 1432 el Magnànim partí de Barcelona per no tornar mai més als territoris patrimonials de la Corona seria ell qui *de facto* governaria el regne de València com a lloctinent general, càrrec que també desenvoluparia la reina Maria (Ruiz Domingo, 2020, pp. 288-294). La mort d'Alfons a Nàpols en 1458, entronitzava a un Joan II que gaudia d'una gran experiència governativa, coneixedor de la vida pública del regne i de les motivacions d'un patriciat valencià escindit en faccions o partits, però sense representar interessos estamentals divergents. El seu regnat a València s'intuïa relativament tranquil, quan en 1459 va convocar les primeres corts. O almenys es pronosticava més assossegat en comparació amb el del principat de Catalunya. Allí havia heretat el problema remença i li sobrevingueren les conseqüències de què el seu germà haguera donat veu al consistori de Barcelona al partit de la Busca, representant dels interessos estamentals de mercaders i artesans, els quals fins llavors romanien sense representació en l'executiu (Batlle Gallart, 1973). La tensió amb la Generalitat de Catalunya i el Consell de Cent, primer, i després l'esclat de la Guerra Civil Catalana (Laura Miquel, 2023), no sols va posar en una situació compromesa a la societat política valenciana sinó que va condicionar les seues relacions amb aquella. Doncs, la celebració de les altres dues assemblees representatives al regne, les de 1465-1466 i les de 1469, es faria en plena contesa i en l'entremig de parlaments (Sánchez Aragonés, 1994).

D'acord amb aquesta conjuntura convulsa, el present article mostra el discurs i la gestió que va suposar per a una de les principals viles valencianes, Alzira, acudir a les Corts del regne de València a través de la seua representació en el braç reial (Romeu Alfaro, 1984; Barrio Barrio, 2009; Alabau Calle, 2005; Ferrero Micó, 2005; Garcia Griñó, 2021). I ho fa des d'una perspectiva sociopolítica i de relacions de poder, abordant les dicotomies dins del braç reial i com en elles el govern alzireny tractaria de defensar els seus interessos, mentre la lluita pel poder local entre les seues elits continuava com en temps enrere (Bernabeu Borja,

2022). Una realitat d'escissions superposades dels patriciats, que per a explicar-les cal partir de l'estat de la qüestió local per inserir-la dins del marc estamental ciutadà més ampli.

En aquest sentit, Alzira era una vila en corts, d'élits dividides i enfrontades (Bernabeu Borja, 2014) i en clar declivi poblacional. De fet, la vila havia passat de tenir 1813 focs a inicis de la centúria a tenir-ne 898 en l'any 1451 (Furió Diego, 2020). Aquesta realitat demogràfica va afectar gairebé a tot el territori de reialenc menys a la capital i a Oriola, i, en part, s'explica per l'èxode cap a la mateixa València, que atreia mà d'obra agrícola i del sector de la construcció (Furió Diego, 1982, pp. 60-64; Viciano, 2012, pp. 31-38; Garcia Marsilla, 2003, pp. 8-12). L'èxode urbà va accentuar les diferències socioeconòmiques entre la capital i la resta de membres del braç, que feren de Xàtiva la veu paladí de tots aquells que no es veien representats amb el patriciat de la capital, que havia desenvolupat uns interessos correlatius a les seues singulars relacions amb els Trastàmara. I en aquest ambient de divisió interna, Alzira va fer de la seua participació parlamentària un espai de reivindicació del repartiment just del cànon fiscal entre els membres del braç reial. L'actualització de recompte de focs per al pagament d'impostos ordinaris i extraordinaris va ser l'aspiració dels alzirenys, que a igual que altres viles estaven contribuint a les arque públiques per un nombre d'habitants fictici, atribuïble a temps pretèrits, el que suposava un greuge fiscal.

No obstant aquesta pèrdua tendencial d'habitants, Alzira va poder mantenir el seu lloc originari en l'ordre jeràrquic del braç reial, malgrat les aspiracions desenvolupades ja en les corts d'Alfons el Magnànim d'altres nuclis d'ascendir posicions en l'organització interna de l'estament, cas especialment d'Oriola. Unes ambicions que continuaren en temps de Joan II i que toparen amb l'organigrama fixat per la monarquia a través de projectar en ell el sistema urbà del segle XIV (Navarro Espinach, 2018, p. 144). En aquell, la participació alzirenya quedava fixada en la quarta posició, un escó i un vot parlamentari dins d'un estament dividit institucionalment en dues parts: doncs la ciutat de València ostentava la meitat del valor del vot, mateixa proporció en què contribuïa al donatiu assignat a l'estament quan es feia via compartiment. D'aquesta manera, l'hegemonia urbana de la capital s'imposava en la presa de decisions i en contraprestació assumia la meitat del finançament del braç reial.

Per altra part, a mitjan Quatre-cents, el consistori alzireny continuava enrolat en lluites de bàndols arrelades entre els principals llinatges de la vila, tot i l'establiment de la insaculació en 1432 i el seu corresponent privilegi en 1446 per allunyar la projecció de la violència entre bàndols de les dates de renovació de les magistratures. Aquell sistema de sac i sort, que fixava als candidats a les eleccions durant una dècada, donava als governants locals competència per a introduir nous insaculats en les llistes electorals, pero no va deslliurar a la monarquia de rebre súpliques

d'intercessió puntual en favor d'individus als qui prèviament els dirigents alzirenys vetaven l'accés a la vida pública (Bernabeu Borja, 2018a).

Tot plegat, unes circumstàncies internes d'Alzira, assimilables a les d'altres grans viles valencianes, de les quals no es conserva documentació pròpia, que permeten un observatori de l'experiència, la gestió i la diplomàcia de la participació d'un síndic municipal en Corts durant la segona meitat del segle XV. En aquest sentit, l'objectiu del present article és examinar i traçar les línies d'actuació argumental de la vila, a través de l'encreuament de les dades aportades per les actes municipals tant d'Alzira com de València i dels registres de Cancelleria Reial, en un context convuls per al regne de València, que va haver de conciliar la seua defensa amb la col·laboració en el bàndol reial contra el principat de Catalunya.

2. LES CORTS DE VALÈNCIA DE 1459, LA GUERRA I ELS PARLAMENTS DE 1462-1464

Dos mesos després de la mort d'Alfons el Magnànim², Guillem Saera, racional de València, sol·licitava al rei en Saragossa la convocatòria d'unes corts a València per jurar els furs i privilegis del regne. La resposta afirmativa del monarca va iniciar els preparatius de la seua entrada a la capital del Túria, que es preveia entre desembre d'aquell any i febrer de 1459³. Alzira rebia la lletra de convocatòria el 2 de febrer i tres dies després, el seu consell general designava síndics a corts a Llorenç Gil, justícia, als jurats Joan Cirera, doctor en lleis, i Antoni Garí i a Miquel Aranda, notari de València. A tots quatre, els atorgava “plen poder de entrevenir en les dites corts e ésser presents al jurament fahedor per la magestat del dit senyor Rey». Un acte al qual acudiren els citats síndics, junt amb altres dos membres del patriciat elegits per aquells, Pere Serra i Galceran Gombau, lloctinent del batle, en una solemne missatgeria al monarca amb la finalitat de:

fer a aquell aquella humil e subjecta reverència, que de feels e humils vassalls a son natural rey, príncep e senyor se pertany, oferint-li aquesta vila, suplicant-lo humilment que sia de sa mercè haver la dita vila en sa especial recomendació e protecció axí com a sua⁴.

Amb aquella pretensió Llorenç Gil, Joan Cirera, Antoni Garí, Pere Serra i Galceran Gombau partiren cap a València el 9 de febrer de 1459. Allí els va rebre Jaume Garcia Aguilar, advocat del govern valencià i alhora assessor de la vila, qui els acon-

2 La notícia de la mort del Magnànim es documenta a la vila d'Alzira al consell del 22 juliol de 1458 a partir d'una lletra enviada per Jaume Garcia d'Aguilar, advocat de la vila i al mateix temps de la ciutat de València. Cfr. AMA, 03-49, f.53v. La missiva enviada per l'infant Ferran notificant la notícia es va produir dies després, el 25 de juliol, tot i que fou rebuda pel consell de la vila l'1 d'agost. Cfr. AMA, 03-49, f.61r-61v.

3 AMV, *Manuels de Consells*, A-36, ff. 107r, 129v-131r, 143v-144v, 153v-154v.

4 AMA, 03-49, f. 131r-131v. (2 febrer de 1459); f. 143v-145r (5 febrer de 1459); i f.146v (6 febrer).

sellà tornar a casa per estalviar-li despeses al seu consistori, ja que el nou sobirà no juraria fins el 25 de febrer. I així ho feren tots els procuradors, menys Joan Cirera, qui s'hi va negar. Una desobediència que va obligar el justícia local, Llorenç Gil, manar a l'escrivà de la sala, Joan Salvador, que li notificara formalment al dit Cirera que devia retornar⁵. Aquella transgressió de les ordres estaria motivada pel seu desig personal d'assistir a l'entrada reial, la qual es va produir el 15 de febrer (Orts Ruiz 2019, pp. 97-116). Insubordinació que va ser castigada per la vila no pagant-li la totalitat dels dies que va romandre a la capital, fet davant el qual el dit Cirera va protestar al consell general un mes després i va aconseguir que “fos rahonablement satisfet e pagat”⁶. Tot plegat, el 25 de febrer Llorenç Gil i Antoni Garí eixiren de nou cap a la capital, on foren testimonis dos dies després del jurament reial⁷.

Passat aquell retornaren a la vila, que llavors seria representada pel procurador alzireny Miquel d'Aranda, notari de la ciutat de València, la principal tasca del qual va ser adherir a Alzira a l'opinió unànime de l'estament reial de no alienar Sogorb en favor de l'infant Enric. Una veu que es produïa després que els mateixos jurats de Sogorb demanaren als alzirenys, a igual que a altres viles, el seu suport. Concloues les corts, el dit notari rebria un salari de 300 sous pels seus treballs.⁸

L'any següent s'iniciava el conflicte polític. El 2 de desembre de 1460 Joan II detenia al seu primogènit, el príncep Carles de Viana, al context d'obertura de les Corts de Lleida (Miranda Menacho 2011, p. 260)⁹. La notícia de l'empresonament es va difondre ràpidament pertot arreu de la Corona i el rei s'assegurava el suport polític de la Generalitat Valenciana a través del govern de la capital, liderat per Guillem Saera, que el 17 de desembre obtenia llicència règia per modificar l'ordre de graduació entre jurats de la ciutat per accedir als oficis de la institució regnícola amb una finalitat clara: impedir que Lluís Cruïlles, cap de l'oposició a l'esmentat racional, fora diputat per la ciutat durant el següent trienni (Rubio Vela, 2016, pp. 26-30). Justament aquell dia, el govern de València ordenava l'enviament d'una ambaixada al rei i al principat,¹⁰ però l'oposició del monarca a la comitiva va fer que s'enviara a aleshores únicament com a missatger a l'advocat de la ciutat Jaume Garcia d'Aguilar. En febrer de 1461, assabentat aquell de les diferències sorgides entre Joan II i el

5 AMA, 03-49, f. 148r.

6 AMA, 03-49, f. 167r-168r: “Ítem, fou proposat que com ell dit micer Johan Cirera fos estat per alguns dies en la ciutat de València com a síndic e missager de la dita vila per fer reverència a la magestat del senyor rey e entrevenir en les corts, que a present se celebren en la dita ciutat, e fahent molts altres fets e negocis per la dita vila, de les quals coses no l'havien volgut pagar entrega[da]ment sinó d'alguns dies que y era estat e dels altres que havia treballat per la dita vila no-l volien pagar perquè demanava al dit honorable consell, que ací era justat que-l fahes pagar e satisffer de sos treballs”.

7 AMA, 03-49, f. 149v.

8 AMA, 03-49, f. 176r i 199v. (1459, 7 abril).

9 La ciutat de Barcelona certificava dit empresonament a la ciutat de València el 18 de febrer de 1461 vid. AMV, *Lletres Missives*, g3-24, f. 24r-27r.

10 AMV, A-37, ff. 34v- 36r

principat de Catalunya, la capital començarà els preparatius per a arbitrar diplomàticament en un assumpte que podia esdevenir en conflicte, tal com s'advertia al rei¹¹.

Al mateix temps, els jurats de València s'adreçaven als diputats i consell elet com a comissió de la cort de Catalunya en Barcelona així com als ambaixadors del dit principat residents a Lleida¹². Paral·lelament, el govern valencià convidava el de Xàtiva, el de Vila-real, el de Castelló i el d'Alzira a unir-se a la comitiva. Alzira responia a València positivament després de la consulta al seu advocat (Jaume Garcia d'Aguilar) i convocava consell general per elegir els seus ambaixadors¹³. Durant aquests preparatius, l'1 de març, la reina Joana Enríquez notificava que el sobirà havia ordenat deslliurar el príncep de Viana el 24 de febrer, qui aleshores restava pres al castell de Morella¹⁴. Tot i la nova, València va enviar l'ambaixada al rei “per explicar a aquella [a la majestat] la deliberació per lo dit consell feta per exaltació de la Corona d'Aragó”¹⁵.

La mort del príncep i les persistents desavinences entre el rei i el principat de Catalunya precipitaren l'esclat de la guerra civil catalana en 1462. Per tractar d'evitar-la, la ciutat de València va organitzar altra ambaixada “per interposar-se e intervenir en les diferències que són entre la majestat del dit senyor e lo principat de Catalunya”, en la qual va tornar a instar a participar a les viles reials. De fet, en el cas d'Alzira, València la convidava a coordinar-se amb Xàtiva i amb Ontinyent a la fi que tots tres municipis enviaren de forma conjunta un representant. Ambdues localitats s'hi van negar al·ludint a la dolenta conjuntura econòmica i a la incidència de la pesta. Davant aquest rebuig, el consell alzireny va comunicar als jurats de la capital valenciana que tampoc participaria perquè “encara és gran[s] necessitats e altres despeses que aquesta vila soporta no menys que la ciutat de Xàtiva e vila d'Ontinen[t]”¹⁶. La resposta alzirenya mostra com la decisió de la vila pren com a referència el que fa Xàtiva i es justifica en comparació amb aquella, malgrat que el govern de Guillem Saera havia sol·licitat la seua participació, el que posa en relleu la capacitat de Xàtiva en la presa de decisió dins del braç reial. Al remat, com és conegut, aquella ambaixadora conciliadora no va aconseguir el seu propòsit i la guerra va esclatar (Jaume Sobrequés i Callicó, 1966, pp. 541-552).

A partir d'aleshores, les relacions entre el rei i les ciutats i viles del regne de València versaran al voltant del suport econòmic i militar al bàndol reial, especialment quan el govern de Saera va començar a projectar un discurs clarament partidari de la Corona, coincidint amb la proclamació d'Enric IV de Castella com a rei del principat l'11 d'agost de 1462. Una entronització que exposava al regne de València a

11 AMV, *Lletres missives*, g3-24, ff. 18v-19r.

12 AMV, *Lletres missives*, g3-24, ff. 19v-20v.

13 AMV, *Lletres missives*, g3-24, ff. 22v-24r i ff. 36v-37r.

14 AMV, *Lletres missives*, g3-24, f. 38r.

15 AMV, *Lletres missives*, AMV, g3-24, ff. 34r-v.

16 AMA, 03-52, ff. 11; 12v- 13r;14v-18r.

les incursions castellanes. En aquest context la capital concedia un préstec a Joan II de 33.000s, a canvi de què aquell assignara els ingressos procedents d'una partida de blat sicilià que devia vendre a la ciutat el batle general. A més d'aquell crèdit, la ciutat va concedir al monarca l'ajuda de 12.468s per 2.000 salms de gra que havia portat a l'almodí.¹⁷ I, en octubre, el rei catalanoaragonès sol·licitava el suport valencià per recuperar la ciutat de Barcelona. Servisca d'exemple com al consell general d'Alzira del 7 d'octubre de 1462 es va presentar Felip de Vich, justícia civil de València i oficial de la casa del mestre racional, amb una lletra de creença d'aquell darrer oficial reial, de Berenguer Mercader, batle general, i de Pau Rosell, escrivà de ració del rei, informant que:

la sacra magestat del molt alt senyor rei trobant-se en lo punt que huy és contra la ciutat de Barcelona ab gran exèrcit de gent d'armes, demanava, prega e exorta a la ciutat de València, a totes les viles reials de sa senyoria e, senyaladament, a la dita vila d'Algezira ésser subvengut e ajudat de pecúnies e gents per a obs de armar algunes fustes per una vegada haver e pendre alcun[e]s mans les dites armades, que tenen en la plaja de la ciutat de Barcelona...¹⁸

L'executiu alzireny i els seus consellers acordaren finançar al monarca, però abans de fixar una quantitat es va pregar a Felip de Vich que s'assabentara del que farien Xàtiva i altres viles reials per tenir-ne una referència. Tres dies després, Alzira acordava donar 3.000 sous, els quals es recaptarien a través de carregaments de censals sobre la vila¹⁹. Aquest finançament seria l'únic que faria la vila en els primers moments de la contesa, tot i que no sabem si realment va arribar a temps per a contribuir a la victòria de Joan II sobre Barcelona, que es produïa pocs dies després.²⁰ Ara bé, aquella primera gran victòria reial –que va ser immediatament difosa per la ciutat a altres territoris del regne–²¹ es va veure enfosquida l'endemà en arribar la notícia que el rei de Castella –en qualitat de rei del Principat– amb el seu exèrcit havia entrat al regne d'Aragó. En conseqüència, el temor a què el conflicte armat s'expandira a terres valencianes va determinar que l'organització de la defensa de la ciutat i del regne esdevenira a partir de mitjan octubre de 1462 en la màxima prioritat dels valencians, que van posposar qualsevol participació en les ofensives del bàndol reial per recuperar els territoris catalans sota control dels «rebels».

En 1463 Pedro d'Urrea, governador del regne, convocava un parlament amb l'objectiu de concedir nous subsidis a Joan II. Un parlament que s'allargà més del previst inicialment, ja que les ofertes de numerari per part del braç eclesiàstic i

17 W. Kùchler, *Les finances de la Corona...*, pp. 440-442.

18 AMA, 03-52, ff. 63v-64v; 65v-67v i 68v-70v.

19 *Ibidem*.

20 AMV, LIM, g³-25, ff. 121r (20 d'octubre de 1462).

21 El mateix dia que es rebia la lletra de l'arquebisbe de Saragossa, la ciutat enviava una còpia abreujada d'aquella a la ciutat de Xàtiva, Alzira, Vila-real i Morvedre vid. AMV, LIM, g³-25, ff. 120r-v (15 d'octubre de 1462).

nobiliari s'anaren posposant perquè en diverses ocasions no aconseguiren adherir un estament reial, en el qual Alzira, Castelló, Borriana i Vila-real sol·licitaven una revisió del seu nombre de focs com a requisit indispensable per aprovar el donatiu.²² En el cas concret dels alzirenys s'al·ludia així:

amb aquesta modificació e no en altra manera que los dits quatre mília florins se paguen, e ço que n toquara al braç real que sia comptat e repartit per novella taxa, ço és per novella escripció dels casats, qui huy cascuna universitat té e en altra manera no adereixqua.

És a dir, les viles no qüestionaven el fet que les forces polítiques del regne oferiren al rei 40.000 florins per a pagar sis-cents rossins durant quatre mesos per a defensar el regne, però tenien capacitat política per retardar els acords si no s'acomplia amb els seus requisits. De fet, en setembre d'aquell any, el mateix Joan II s'adreçava a les ciutats i viles reclamant-li de forma urgent el donatiu de les corts de 1459 i, a més a més, l'enviament de procuradors amb potestat per intervenir al parlament de València.²³ Així i tot, el posicionament de les viles es mantenia i els seus síndics a cada novetat consultaven al govern vilatà, el que encara endarreriria més les gestions. Així observem com, aquell mateix setembre, el procurador d'Alzira, Miquel Aranda, informava a l'executiu local, que s'havia acordat, a més a més, crear docents homes a cavall per a defensar els territoris del Maestrat de Montesa, envaïts pels rebels a la Corona. La primera reacció del govern alzireny va ser informar-se si aquells rossins es pagarien de l'oferta inicial de 40.000 florins o bé si seria una nova. De manera que si era aquesta segona opció, la vila sols contribuiria si abans "se haja de fer per nova escripció e novella taxació, ço és que cascun pague per los fochs que huy té"²⁴.

Arribats al 13 de setembre de 1463, Joan II manava en reiterades ocasions a Pedro de Urrea que es dirigirà cap al Maestrat, mentre que els jurats de València aconsellaven al lloctinent general romandre a la capital des d'on podria mantenir l'ordre públic en aquella i en tot el regne. En concret, l'argumentació de l'elit patrícia va girar entorn de l'exposició de dues problemàtiques específiques, la primera era que sense la presència del dit lloctinent esclataria a la ciutat una lluita de bàndols:

...considerants e vehents a ull que molta manera de gent d'aquesta ciutat e regne de gran importància són constituïts en moltes e grans divisions e diferències, civils e criminals, públicament e oculta, preparades a molts sinistres e insolències en tots senyor que si la presència del dit spectacle lochtinen no-s trovàs en aquesta ciutat, qui·ls sol e pot reprimir, hagueren produhit danys e inconvenients irreparables...²⁵

D'aquesta manera, cal considerar com la celebració del parlament general havia reunit per uns dies a València a nobles i cavallers del regne que mantenien pugnes

22 AMV, ms. yy-20, f.81r-82v, Aragonés, p. 290.

23 AMA, 03-53, f. 35v-36r (1463, 5 setembre).

24 AMA, 03-53, f. 40r-41v (1463, 9 setembre).

25 AMV, LLM, g³-26, f. 25r (13 de setembre de 1463).

constants.²⁶ Mentre que, en segon lloc, els magistrats al·ludiren a la necessitat de la presència del lloctinent, atenent que hi havia persones que participaven en les dites reunions contràries, o que almenys mostrarien resistència, a prestar ajuda al bàndol reial:

...e havem senyor notícia manifesta que, si lo dit lochtinent desempara aquesta ciutat e los actes principals e que-s menegen en lo dit parlament, la audàcia dels perversos e de mala voluntat, e qui tenien poca amor e devoció al servey de nostre senyor Déus, e a vostra majestat e molt menys al beneffici e assech del regne poria tant augmentar que après no seria possible, o serà molt difícil, se pogués refrenar e reduyr al degut.²⁷

Potser ambdues circumstàncies van ser exagerades per una elit governant de la capital temorosa que l'anada del lloctinent general provocara una situació caòtica a València o bé que impedirà a arribar a acords en el parlament general entorn de l'expedició dels esmentats dos-cents rossins. De fet, aquell mateix dia, l'executiu valencià escrivia als seus homònims d'Alzira perquè s'adheriren al vot de la capital en favor de què el braç reial contribuïra a les despeses derivades de la constitució urgent dels hòmens per a la defensa del Maestrat, el qual era «constituït e invadit per catalans en moltes meneres, e si no y es subvengut, que és troba huy frontera d'aquesta regne, fàcilment lo dany e perdició se poria stendre molt major e moltes parts de aquest regne».²⁸ Òbviament, aquest contrast de la informació donada per l'elit de la capital, al lloctinent del regne i a les elits alzirenyes, era interessada i formava part d'una estratègia ben estudiada.

Per una part, en tant que al consistori valencià li interessava la presència del lloctinent general se li escrivia al rei restant-li importància als esdeveniments del Maestrat, argumentant-li com el manteniment de l'ordre públic de la capital hi era més urgent. Això assegurava la presència d'una autoritat règia dotada de poder i influència per a preservar la pau a l'urbs i continuar presidint el parlament general. En canvi, al govern alzireny se sobredimensionaven amb un to dramàtic els fets del Maestrat amb la finalitat d'aconseguir el seu vot al parlament, conscients possiblement, que molts síndics d'altres viles ja s'havien manifestat de manera contrària. És a dir, tot i que, en principi en juliol s'havia aprovat la companyia d'homes d'armes per a la defensa del regne, a l'hora d'executar-ho gran part de les ciutats i viles reials mostrarien resistència. Aquella realitat explicaria, la necessitat dels jurats d'escriure als magistrats d'Alzira, ja que València —que retenia el 50% del vot del braç reial— necessitava almenys el suport d'una vila perquè l'opció de contribuir a l'expedició fora aprovada en majoria pels membres de l'estament reial. De fet, l'endemà, qui

26 Per exemple, entre Francesc de Blanes i Francesc de Blanes i Lluís Crespí de Valldaura *vid.* AMV, LIM, g³-26, f. 3r (22 de maig de 1463).

27 AMV, LIM, g³-26, f. 25r (13 de setembre de 1463).

28 AMV, LIM, g³-26, f. 25r (13 de setembre de 1463).

pressionava als alzirenys era Pedro d'Urrea qui sol·licitava major poder per a Miquel d'Aranda, qui encara no s'havia adherit al donatiu apel·lant a la manca d'aquell. El consell del 17 de setembre l'autoritza a sumar-se a la nova oferta dels 200 rossins però supeditat, insistien, al nou recompte de focs²⁹.

Gairebé la mateixa situació es produiria més avant, quan el 8 de juny de 1464 Miquel Aranda tornava a consultar el govern alzireny si la vila participaria o no en els dos-cents rossins (cent dels quals encara pertanyien a l'oferta anterior) que es volien novament concedir al rei. En aquesta ocasió, el procurador explicava als alzirenys que la majoria de viles reials no s'havien adherit, a excepció de València i les viles d'Alpont, Ademús i Castelló la Plana que consideraven que els dos-cents rossins es devien atorgar, tot i que els braços eclesiàstic i militar no participarien. Així mateix, Miquel Aranda assessorava al govern alzireny argumentar en el marc parlamentari que la vila sols contribuiria en el cas que ho feren els altres dos braços, ja que ell personalment creia que el braç militar no participaria i que l'eclesiàstic seria de l'opinió de la capital. És a dir, Aranda traçava com a estratègia supeditar el vot alzireny al vot positiu dels altres dos estaments, preveient que això no esdevindria. Mentrestant, aliè al debat parlamentari sobre els dits rossins, des de Lleida, Joan II sol·licitava a més un contingent de 1.000 homes a peu³⁰.

El silenci de les elits alzirenyes sobre quin posicionament adoptar, obligava Miquel Aranda a pregar-li's una resposta per llevar-lo de vergonya, ja que el parlament l'esperava impacient. Una indecisió que mostra les pressions que estarien patint per part del govern de la capital del regne, les quals són les úniques que expliquen que els alzirenys, menyspreant el consell del seu mateix procurador parlamentari, s'adheriren a l'oferta dels dos-cents rossins "segons la insigne ciutat de València farà per la part que aquesta universitat ne pertanyera encara que los altres braços, ço és militar e de la església, no s'aderequen". I no sols això, sinó que pel que respectava als altres mil hòmens demanats per Joan II, el consistori estaria d'acord amb allò que la capital i la resta de membres acordaren.

Uns dies després d'haver pres aquestes decisions, Miquel Sanç, jurat en cap alzireny, es dirigia al consell per exposar com algunes viles que s'havien posicionat a favor de València, havien canviat d'opinió en assabentar-se que el braç militar i eclesiàstic no contribuirien³¹. Un fet que faria als alzirenys tornar a canviar el seu vot, tal com mostra una missiva de Pedro d'Urrea i l'altra de Jaume Garcia d'Aguilar, els quals informaven que el síndic de la vila no s'havia adherit a l'oferta dels dos-cents rossins, segons el lloctinent general per "algunes mínimes e pròpies passions de poca importància", mentre que l'advocat exhortava a la vila perquè col·laborarà amb l'oferta. Davant aquestes noves pressions, les actes municipals alzirenyes re-

29 AMA, 03-53, ff. 42v i 45r-46v (1463, 16 setembre).

30 AMA, 03-54, ff. 6r-7v (1464, 8 juny).

31 AMA, 03-54, ff. 11-13v (1464, 9 juny); ff. 14r-v (1464, 14 juny).

cullen com gran part de l'aplec de consellers era partidari que s'escrivira a Miquel d'Aranda manant-li que únicament votarà a favor d'adherir-se a l'oferta si era el parer de la major part de les viles reials, independentment de què fera la ciutat de València i els altres braços³². Una solució que posa en relleu que a la fi es faria el que Xàtiva animara a fer a la resta de viles. La lenta i canviant posició de les elits locals en les negociacions parlamentàries, explica per exemple que un any més tard, el 26 d'abril de 1465, Andreu Català, tresorer de la reina Joana Enríquez, es personara davant del consell alzireny i exigira el pagament de la part que corresponia a la vila d'aquells 40.000 florins que es van acordar donar-li al rei. D'aquesta quantitat, Alzira devia assumir-ne 13.410 sous, els quals aquella mateixa jornada van ser ordenats recaptar mitjançant el carregament de censals sobre la vila³³.

3. LES CORTS DE SANT MATEU 1465-1466

Aquell any de 1465, el governador Pedro d'Urrea convocava unes corts que s'allargarien fins a 1467 i en les quals Joan II sols va estar present en l'exposició inicial dels greuges (Sánchez Aragonés, p. 124, 141). Entre aquests es trobaven els del braç reial, que incloïen el lliurat per Xàtiva i algunes viles reials, entre elles Alzira, per l'alienació que havia fet el monarca de la vila de Borriol i els llocs de Tornesa, Benicàssim i Montornes. Però aquesta defensa del patrimoni reial se centrarà a partir de 1466 en la ciutat de Sogorb. De fet, els sogorbins sol·licitaren a la vila el seu suport particular, i aquella ho va fer, notificant-ho al seu síndic de les corts de Sant Mateu³⁴.

Per altra part, en el transcurs d'aquestes corts, el rei va demanar a la vila trenta-cinc ballesters per ampliar el nombre de peons que tenia per a posar en setge Tortosa, rebel al rei. Tot i la demanda règia directa i precisa i la posterior pregaria monàrquica que els enviaren ràpidament, el consistori alzireny va optar per consultar primer si les ciutats i viles de l'altra part de Xàtiva també enviaren peons o ballesters³⁵. La documentació no permet conèixer, en l'estat actual de la investigació, si finalment en contribuïren o no al monarca. Però tot apunta que sí que ho feren, ja que formaria part d'una contrapartida política producte de la negociació entre el rei i el llinatge alzireny dels Gombau, que aleshores desenvolupava dues de les quatre places de

32 AMA, 03-54, f. 15-19r (1464, 14 juny).

33 AMA, 03-54, f. 127r-127v (1465, 26 d'abril); f. 131r-132r. (1465, 30 maig).

34 AMA, 03-56, f.13v-17r (1466, 31 maig). "fou conclús quant al primer cap del fet de la dita ciutat de Segorb que enseguint les delliberacions fetes per lo magnífich consell de la dita vila en dies passats sobre lo dit negoci que tota vegada servant la fidelitat del molt alt senyor Rey per deffensió dels privilegis atorgats a les ciutats e viles reals de present regne entre les quals es la dita ciutat de Segorb, sia donat consell, favor e ajuda a la dita ciutat de Segorb en deffendre lurs privilegis e ajudar los a sa justícia donant càrrec al síndich de la dita vila qui a les dites corts de Sent Matheu hira, que a la dita ciutat done consell, favor e ajuda en tot lo que mester sia affi que la dita ciutat no sia separada de la real corona e los privilegis d'aquella li sien conservats e deffeses".

35 AMA, 03-56, ff.21v-22v (1466, 14 juny).

jurat. Una negociació entre els Gombau i Joan II, a esquena del consell de la vila, que inclouria un canvi de sistema electoral municipal. Sols això explicaria com una facció del patriciat local, aprofitant que el privilegi d'insaculació havia vençut i sols romania vigent per voluntat règia, sol·licitaria una fórmula electoral alternativa i exclusiva de la ciutat de València: la ceda reial. Aquest era un sistema basat en la designació directa anual dels candidats a les eleccions dels jurats de la capital feta per les elits governants valencianes sota el vistiplau regi. Un sistema de nominació de candidats tancat i favorable a l'oligarquització dels càrrecs públics, que a València sols s'aplicava als jurats, tot i que aquella facció alzirenya pretenia estendre-la a tots els càrrecs públics de la vila. En contraprestació a la monarquia, el Gombau assegurarien al rei un govern alzireny a partir d'aleshores més predisposat a contribuir en els donatius acordats en el marc parlamentari.

El caràcter improvisat de la iniciativa i de la negociació s'il·lustra en el moment d'efectuar-se les eleccions municipals. Arribat aquell, l'executiu alzireny va haver de consultar a l'advocat Jaume Garcia d'Aguilar com s'aplicava la ceda reial a València, qui els responia que el dit mètode no es podia traslladar a la vila, ja que aquella tenia un organigrama diferent a València. Tot i que aconsellava una sèrie d'adaptacions (Bernabeu Borja, 2022).

4. EL PARLAMENT DE 1467-1469 I LES CORTS DE MONTÓS DE 1469-1471

Inconcluses les corts de 1467, aquest mateix any el governador Pedro d'Urrea va convocar parlament. Alzira rebia lletra de convocatòria el 14 de juny amb l'objectiu de tractar el finançament del bàndol reial. La mort de Miquel Aranda, qui havia estat procurador de la vila resident a València els anys precedents va obligar a triar-ne de nou. Una circumstància que permet conèixer com per suplir la seua vacant el consell alzireny va rebre una sèrie de propostes d'altres notaris de la capital, els quals presentaren:

letres de prechs que cascun de aquells tenien de les magistrats dels molt alt senyor rey, e de la senyora reyna e del il·lustríssim senyor, lo senyor primogènit, e dels es-
pectable governador general del present regne en favor de cascun de aquells.

És a dir, cadascun dels pretendents comptaria amb el vistiplau regi. Una constant que en cap cas assenyala una intervenció monàrquica en l'elecció, sinó més aviat una credencial reial que reforçaria la seua candidatura, com així ho feien les gràcies règies que rebien els ciutadans de València per accedir a les principals magistratures de la capital (Bernabeu Borja, 2018b). Entre els postulats es trobaven Joan Capdevila, Joan Argent, Jaume Piles, Jaume Jordà, Martí Fenoll, Pere Montull, Tomàs Oller, Joan Beneito i un tal Vives i dels que es destacava com "alguns del quals eren, a més a més, naturals de la vila d'Alzira". En aquest cas, l'elecció del síndic de la vila resident a València va ser votada per l'aplec de consellers i el resultat del qual va

ser un empat a vuitanta-sis veus entre Joan de Capdevila i Joan Argent.³⁶ Un elevat nombre de vots que va ser decisiu per a determinar que s'investiria de procuradors a tots dos, que compartrien el salari acostumat a tenir per un únic procurador (doscents sous)³⁷.

El 25 de juny de 1467, Joan Argent informava com el braç militar, l'eclesiàstic i la ciutat de València havien ofert al rei tres-cents rossins durant un any, com a subvenció a causa de la guerra dels catalans i dels francesos que havien entrat al principat de Catalunya. Aquesta quantitat el braç militar la volia recollir per via de generalitats mentre que la capital del Túria era partidària d'un repartiment per focs. Així mateix, el síndic alzireny s'excusava dient que no s'havia adherit a la dita oferta perquè no disposava de prou potestat: "tantum ad audientum, proposicionem fien-dum e referendum ea in consilio dictem villa". La resposta dels alzirenys reiterava les ja precedents, segons les quals es devia actuar en concordança amb el que faria la major part del braç reial, recuperant l'argument del recompte de focs:

e concordament en los síndichs d'aquelles ab totes aquelles salvetats que fossen útils e expedients a la dita vila, notificant a la magestat del dit senyor rey les necessitats de la dita vila, suplicant-lo que la dita vila no sia taxada segons la taxa antiga sinó per lo nombre que a present té dels vehíns que en aquella e en son terme habiten fahent que·l dit sou se pague per focs e no per escales segons mils poran concordar a tot profit e utilitat de la vila³⁸.

Així mateix, s'elegí a Miquel Sanç i a Joan Piquer, notaris de la vila, perquè formaren també un sindicat en el parlament amb Joan Argent³⁹. Pocs dies després, Joan Piquer informava com les altres viles havien exposat greuges al parlament, per tant, era necessari que la vila presentara els seus. La resposta va ser presentar els mateixos greuges que a les corts inconcluses de Sant Mateu, alhora que s'ordenava el retorn de dos dels tres síndics per estalviar despeses⁴⁰.

36 AMA, 03-56, f.154r-155r (1467, 16 març): "e votat en lo dit consell e aquell bé exhaminat e collits los vots de tots los del dit consell, et vist que·lls honorables en Johan de Capdevila e en Johan Argent, notaris de la ciutat de València, abduys ensemps tenien huitanta-sis veus e vots de aquells qui eren en lo dit consell los quals dien que·l dit ofici de síndics de dita vila per residir en la dita ciutat de València devia ésser donat als dits honorables en Johan de Capdevila e an Johan Argent ensemps"; AMA, 03-57, ff. 25-27v es documenta el recompte gràfic de la votació feta per l'escrivà.

37 AMA, 03-56, ff. 154r-155r (1467, 16 març).

38 AMA, 03-57, ff. 38r-39r (1467, 26 juny).

39 *Ibidem*.

40 AMA, 03-57, ff. 43r-44v: Ítem fou conclús quant al dit segon cap que·ls dits greuges fossen tramessos a la ciutat de València als dits honorables missatgers a di que per aquells fossen possats davant la magestat del dit senyor rei. i AMA, 03-57, ff. 45r- 46v (1467, 9 de juliol).

Taula 1: Relació de les anades i tornades dels síndics de la vila a la ciutat de València⁴¹

	Partí de la vila	Síndic	Tornà a la vila
1 4 6 7	27 juny	Miquel Sanç	4 juliol
	27 juny	Joan Piquer	3 juliol
	4 juliol	Joan Piquer	14 juliol
	6 juliol	Miquel Sanç	10 juliol
	13 juliol	Miquel Sanç	17 juliol
	27 juliol	Miquel Sanç	29 juliol
	2 agost	Joan Piquer	11 agost
	9 agost	Miquel Sanç	13 agost
	18 agost	Joan Piquer	22 agost
	20 agost	Miquel Sanç	22 agost
	31 agost	Joan Piquer	4 setembre
	23 setembre	Joan Piquer	27 setembre
	9 octubre	Joan Piquer	13 octubre
	1 octubre	Joan Piquer	31 octubre
	4 novembre	Joan Piquer	28 novembre

Dies després, al consell general del 18 de juliol, Miquel Sanç exposava com Joan II havia sol·licitat que per a executar l'oferta dels tres-cents homes a cavall oferts pels estaments, s'havia deliberat que les ciutats i viles i particulars d'aquestes prestaren a bestreta certes quantitats, que després serien restades del donatiu. D'acord amb aquesta premissa, la vila devia avançar 2000 sous, i el consell ho va acceptar⁴². Mentrestant, la guerra prosseguia. A inicis d'agost, el rei sol·licitava que tots aquells que tingueren armes en la vila s'uniren als homes d'armes que sota la capitania del governador havien de resistir l'entrada al regne de rebels a la Corona i que el seu procurador al parlament que executarà ja l'ajuda que li devien⁴³.

La següent anualitat, en novembre de 1468, el govern alzireny enviava un misatger a la cort reial de Saragossa per negociar amb el rei un nou canvi del sistema electoral de la vila, en concret el retorn a la insaculació, que es va efectuar amb un nou privilegi a vint anys i el pagament al rei de tres-cents timbres. Això va exigir una nova insaculació dels veïns de la vila, que definia per dues dècades la societat política alzirenya (Bernabeu Borja, 2002, pp. 273-276). Aquella s'aplicaria ja en la juraderia electa en 1469, en una conjuntura on el consell elegí a Jaume Piles, notari de València, i a Joan Guerau, notari de la vila, com a síndics per a participar en un nou parlament convocat pel governador. En aquell se sol·licitaria cinc o sis mil florins per avituallar certes galeres i el govern alzireny com era costum supeditava

41 AMA, 03-57, ff. 41v-42r.

42 AMA, 03-57, ff. 49r-50r (1467, 18 de juliol); i f. 52r (1467, 20 de juliol).

43 AMA, 03-57, ff. 60r i 63r.

la seua resposta a allò que farien les altres viles reials i a què fora considerada en compte del pròxim donatiu en corts, com ja havia passat en l'anterior parlament⁴⁴.

Mesos després, novament Jaume Piles, notari de València, i a Joan Guerau, als quals se'ls atorga un poder limitat, ja que deuen consultar a la vila les decisions,⁴⁵ tractarien una nova subvenció demanada pel rei a causa de la nova entrada del duc a l'Empordà. Aquesta provocaria major discòrdia entre els membres del braç reial, que plantejaren diverses formes de recaptar la quantitat. Mentre que València oferiria 4.000 florins al rei, dels quals pagaria per compartiment la meitat i l'altra part les viles que s'adheririen, entre elles Alpont, Ademús, Castellfabib, Alacant i La Vila Joiosa. Per la seua banda, Xàtiva i Morella eren partidàries de recaptar per mitjà d'una taxa general. Mentre que Castelló i altres viles es negaren a contribuir si no es convocaven corts. Una discussió en què Alzira mantenia el seu discurs de contribuir segons plantejava Xàtiva sota condició de revisar el seu nombre de focs. Així ho especifica en aquest cas les actes del consell:

que lo damunt dit honorable e discret en Jaume Piles, síndic de la present vila, aderescha segons Xàtiva, Morella en lo donatiu per compartiment emperò general, ço és per ço que quan sente e per los vehins que huy són en la dita vila e terme de aquella, e hon la dita ciutat de Xàtiva e Morella mudassen de acorde lo damunt dit síndich reste que no aderescha, e fent-se axí per los qui huy som en la dita vila e son terme se haja a pendre en comte de donatiu en les corts que-s tenran⁴⁶.

La discòrdia sorgida acabaria amb una nova convocatòria de Corts de Montsó, que va ser registrada pel consell de la vila el 3 novembre de 1469, data en què s'escollia síndic al notari Joan Piquer. D'aquest es destacava com era "fill natural de la present vila e vehí de aquella, qui ja en molts parlaments era estat a la majestat del molt alt senyor rey com a misatger de la dita vila"⁴⁷. Una nova assemblea on Alzira seria partidària de donar suport al monarca, tot i que insistiria, al costat de Castelló

44 AMA, 03-59, ff. 36r-38r.

45 AMA, 03-59, 106r-109r.

46 AMA, 03-59, f.121r-124r (1469, 11 juliol): "Ítem fou proposat per lo damunt dit mossèn Francesc Marti, jurat, que com l'honorable e discret en Jaume Piles, notari, síndic de la present vila en la ciutat de València hagués tramés letra e hagués escrit sobre lo donatiu que la majestat del molt alt senyor rey demana a les viles e universitats del present regne dreçada als justícia e jurats, dient que a set del corrent mes les ciutats e viles reials se avistaren en lo parlament real que es celebra en la dita ciutat en lo qual en nom e per la present universitat entrevench e asisti, en lo qual dit parlament les dites ciutats e viles foren discordes, car la dita ciutat de València seria e es continua ab o sens les viles e universitats reials servir lo dit senyor rey de quatre milia florins, dels quals ne venrien dos milia a la dita ciutat, a la qual aderirien segon que adereixen a fer lo dit servey Alpont, Ademús, Castellfabib, Alaquant, Vila Joyosa e què Xàtiva e Morella serien concents de aderir e fer lo dit servey fent ab tacha general, segons la valor dels béns de quascu e no en altra manera per quant ne tenrien tal deliberar de consell, dient com Castelló ha fet resposta de no servir si corts nos tenen e axi alguns altres viles, entre les quals es la primera vila de Algezira, los síndichs de aquells, tenrien comissió de aderir ab dits ciutats e viles reials però que per la contradicció que tenen la qual ja ha recitada e dita consulten per veure ab quals aderiran segons pus larches contengudes en la dita letra, demana de consell que farien si serverien la magestat del dit senyor o que era fahedor sobre lo damunt dit".

47 AMA, 03-59-149r-151r.

de la Plana, Borriana i Vila-real, en què calia recomptar els focs. El motiu al·legat durant gairebé tota la segona meitat de la centúria era que la vila, igual que altres tres, havia patit despoblació i, en conseqüència, la seua contribució era major del que devia ser d'acord amb el nombre de població⁴⁸. Unes corts on el braç reial persistia en la defensa de la unitat del patrimoni reial, presentant una protesta conjuntament en 1470 per l'alienació de Sogorb. De fet, el síndic d'Alzira junt amb els de Xàtiva i als d'altres viles donaren suport a la petició del síndic de Sogorb, Francesc de Vilanova i de Ribelles, de reincorporar la ciutat al patrimoni reial (Sánchez Aragonés, p. 271). Mentrestant, Alzira també participava en el conflicte entre Oriola i Morella per l'ambició de la primera d'avançar de posició dins l'ordre jeràrquic intern del braç reial, aprofitant el seu nou estatus com a ciutat. Una raó insuficient per als morellans i alzirenys que perdien posicions. Un evident perjudici que va motivar la protesta de Joan Piquer que contraargumentava amb raons històriques, la vila havia tingut la quarta posició des de temps de la conquesta i que de llavors havia contribuït més als donatius que els oriolans (Sánchez Aragonés, pp. 81-82 i 274-275). Unes dissidències internes del braç reial que contribuïren a no avançar en les negociacions d'unes corts que també acabaren inconcluses.

5. CONCLUSIÓ

La participació parlamentària d'Alzira durant el regnat de Joan II en les corts de 1459, 1465 i 1469 va mantenir unes directrius polítiques teòricament clares: emular la intervenció de Xàtiva, intentar aconseguir una actualització del recompte de focs i defensar la quarta posició en l'ordre jeràrquic del braç. De fet, l'anàlisi del cas alzireny també permet il·lustrar el funcionament i les dinàmiques de la presa de decisions dels membres del braç reial, sempre a l'expectativa del que faran els seus homòlegs. El consell general alzireny arribarà a un dictamen després de conèixer el que feia el govern xativí, amb qui devia estar en contacte sovint.

Ara bé, això hi era la teoria perquè la pràctica política era més complexa i, en conseqüència, junt amb aquesta línia d'actuació, la vila era pressionada i responia de forma afirmativa davant la sol·licitud directa d'alguna petició del rei o bé de la interpel·lació directa de les elits de la capital, possiblement incapaç de negar-s'hi. El cas alzireny mostra les dificultats d'una vila de defensar els seus interessos per sobre dels de la monarquia o en les elits de la capital, però també com la seua indecisió, de vegades interessada i canviant, incidia en l'agilitat o no de la presa de decisions parlamentàries del regne vers la monarquia, sent possiblement aquesta la seua major arma política.

⁴⁸ *Ibidem*.

Una situació que va ser aprofitada en 1466 per una facció de les elits locals per introduir un nou mètode electoral tendent a l'oligarquització i que funcionava a la ciutat de València, el fracàs del qual s'ha de relacionar precisament en la incapacitat de les elits alzirenyes de generar les relacions estretes amb la monarquia, al cap i a la fi, estava lluny de poder ser un instrument financer per aquella com si ho era la capital del regne. El fracàs estrepitos del sistema electoral per mitjà de la ceda reial a Alzira va forçar a negociar novament amb el rei una nova insaculació en 1469.

Per altra banda, pel que fa al síndic alzireny observem com es manté en mans del Consell General de la vila la seua elecció, sense que es regule amb cap sistema tot i l'existència de la insaculació. A més a més, s'establiria un salari de dos-cents sous anuals per al notari procurador resident a València i la resta de síndics a corts alzirenys tindrien un salari entorn de 5 sous diaris, que serien repartits si coincidien els procuradors un mateix dia al marc parlamentari. El temps de guerra i els ritmes de les corts i parlaments exigiren Alzira a tenir un model de representativitat mixt, format gairebé de forma permanent per un notari procurador resident a València i, puntualment, un o dos síndics a corts, elegits entre els membres del govern vilatà, i que estaria present en elles en moments simbòlics com la jura de furs del rei o presentar un greuge determinat. De la representativitat quotidiana de la vila al braç reial s'ocuparia, llavors, el notari procurador resident a València, qui permetia estalviar recursos econòmics alhora que tenir una presència permanent a la capital del regne.

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALABAU CALLE, A. (2005). Per tot be avenir de la nostra vila. El sistema representativo de las villas reales durante la Baja Edad Media. Alcoy en las Cortes de 1443-1446. *Actes del 53è Congrés de la Comissió Internacional per a l'Estudi de la Història de les Institucions Representatives i Parlamentàries*, (pp. 537-553). Barcelona: Parlament de Catalunya, Museu d'Història de Catalunya, vol. I.
- BARRIO BARRIO, J. A. (2009). Los procuradores del brazo real en las Cortes medievales del reino de Valencia. *Aragón en la Edad Media*, (21), 59-98.
- BATLLE GALLART, C. (1973). *La crisis social y económica de Barcelona del siglo XV*. Barcelona: CSIC.
- BERNABEU BORJA, S. (2014). Llinatges i poder local a l'Alzira del segle XV. *Aragón en la Edad Media*, (25), 5-40. https://doi.org/10.26754/ojs_aem/aem.2014251037
- BERNABEU BORJA, S. (2018a). Les eleccions dels Jurats i del Consell d'Alzira i Xàtiva en 1416. En *Estudis sobre la història, la geografia i el Patrimoni cultural de la Ribera del Xúquer* (pp. 149-174). València: Alfons el Magnànim.
- BERNABEU BORJA, S. (2018). *La ciutat i el rei. Govern, societat i elits valencianes 1416-1479*, tesis doctoral. València: Institució Universitat de València.

- BERNABEU BORJA, S. (2022). La ceda reial a Alzira en època de Joan II (1458-1479). *Estudis multidisciplinaris de la Ribera del Xúquer* (pp. 261-278), València: Edicions Universitat Politècnica de València.
- CARRERAS ZACARES, S. (1930). *Notes per a la història dels bandos de València*. València: Fill de F. Vives Mora.
- DOMINGO RUIZ, LL. (2020). *Reginalitat baixmedieval. La significació política, econòmica i cerimonial de la reina consort a la Corona d'Aragó durant els segles XIV i XV*. València: Universitat de València. <https://roderic.uv.es/handle/10550/73124>.
- FEBRER ROMAGUERA, M. V. (2004). El parlamentarismo pactista valenciano y su procedimiento foral de reparación de agravios i contrafurs. *Anuario de estudios medievales*, (34/2), 666-712. DOI: 10.3989/aem.2004.v34.i2.167
- FERRERO MICÓ, R. (2005). El poder real y las Cortes: la función de los oficiales reales frente a las Instituciones. *La Mediterrània de la Corona d'Aragó, segles XIII-XVI. VII Centenari de la Sentència Arbitral de Torrellas, 1304-2004* (pp. 145-178). València: Universitat de València.
- FURIÓ DIEGO, A. (1982). *Camperols del País Valencià*. València: Publicacions de la institució Alfons el Magnànim, 60-64.
- FURIÓ DIEGO, A. y RUIZ DOMINGO, LL. (2020). Las cortes valencianas en la Baja Edad Media, Representación política y construcción del Estado. *Cortes y parlamentos en la Edad Media peninsular* (pp. 149-186). Murcia: Sociedad Española de Estudios Medievales y Editum.
- FURIÓ DIEGO, A., GUIA L. y GARCIA MARSILLA, J.V., (eds) (2021). *La Generalitat Valenciana: dels orígens a l'abolició*. València: Universitat de València, vol. II y III.
- GARCIA GRIÑO, M. (2021). *Relacions entre les viles reials valencianes i la Corona a la Baixa Edat Mitjana*. Tesis doctoral en línia. València: Universitat de València.
- GARCIA MARSILLA J. V. (2006). Avalando al rey. Préstamos a la Corona y finanzas municipales en la Valencia del siglo xv. *Fiscalidad de Estado y fiscalidad municipal en los reinos hispanicos medievales* (pp. 391-409). Madrid: Casa Velázquez..
- GARCIA MARSILLA J. V. y SAIZ SERRANO, J. (1997). De la peita al censal. Finanzas municipales y clases dirigentes en la Valencia de los siglos XIV-XV. *Corona, municipis i fiscalitat a la baixa edat mitjana* (pp. 307-334). Lleida: Quaderns d'Estudis Ilerdencs.
- GARCIA MARSILLA, J.V. (2003). Las obras que nunca se acaban. El mantenimiento de los castillos en la Valencia Medieval: sus protagonistas y sus materiales. *Ars longa: cuadernos de arte*, (12).
- GIMENO BLAY, F. M. (2013). *El compromiso de Caspe (1412). Diario de un proceso*. Zaragoza: CSIC.
- GUINOT RODRIGUEZ, E. (2017). De los fueros locales al fuero de Valencia en el marco del proceso de instauración de la sociedad feudal del siglo XIII en el reino de Valencia. *Studia Historica. Historia Medieval*, (35/2), 37-62.

- KÜCHLER, W. (1997). *Les finances de la Corona d'Aragó al segle XV (Regnats d'Alfons V i Joan II)*. València: Institució Alfons el Magnànim.
- MIQUEL MILIAN, L. (2023). *Regir la ciutat: El govern municipal de Barcelona durant el regnat de Joan II*. Barcelona: fundació Noguera.
- MIRA JODAR, A. J. (2003). La financiación de las empresas mediterraneas de Alfonso el Magnánimo. Bailia General, Subsidios de Cortes y Credito Institucional en Valencia (1419-1455). *Anuario de Estudios Medievales*, (33/2).
- MIRANDA MENACHO, V-C. (2011). *El príncipe de Viana en la Corona de Aragón (1457-1461)*. Barcelona: Universitat de Barcelona, tesis doctoral, 2011.
- MUÑOZ POMER, M. R. (1984). *Orígenes de la Generalidad Valenciana*. València: Universitat de València, tesis doctoral inèdita.
- MUÑOZ POMER, M. R. (2000). Las ciudades y las Cortes: Presencia de las oligarquías urbanas en las Cortes d'Alfonso el Magnánimo. *XVII Congres de la Corona d'Aragó*.
- NARBONA VICAÍNO, R. (2023). El compromís de Casp. Violència i parlamentarisme. *Catalan Historical Review*, (16), pp. 157-193.
- NAVARRO ESPINACH, G. (2015). Las cortes del reino de Aragón en la Edad Media (1283-1516). *eHumanista IVITRA*, (7), 231-244.
- NAVARRO ESPINACH, G. (2018). La jerarquía política de un sistema urbano: el brazo de las universidades en las cortes medievales de Aragón. *Anuario de Estudios Medievales*, (48/1). <https://doi.org/10.3989/aem.2018.48.1.04>. <https://doi.org/10.3989/aem.2018.48.1.04>
- ORTS-RUIZ, F. (2019). De crides, balls, entremesses y cobles. Las celebraciones por la entrada de Juan II y Juana Enríquez en Valencia (1459) como paradigma de la unión de las artes en la fiesta urbana medieval. *Materia: Revista internacional d'Art*, (14-15), 97-116. DOI:10.1344/Materia2019.14-15.6
- RODRIGO LIZONDO, M. (ed.) (2011). *Melchior Miralles: Crònica i dietari del capellà d'Alfons el Magnànim*. València: PUV.
- ROMEU ALFARO, S. (1984). El brazo real en las Cortes de Valencia. *Estudios en homenaje al profesor Diego Sevilla Andrés. Historia, Política y Derecho*. Valencia: Universidad de València, tomo II.
- RUBIO VELA, A. (2016). *Valencia, el príncipe de Viana y Juan II: un patriciado ante la crisis política de la Monarquía (1460-1461)*. Alicante: Biblioteca Virtual Cervantes.
- RYDER, A. (2004). *El reino de Nápoles en época de Alfonso el Magnánimo*. Madrid: CSIC.
- SABATÉ, F. (2018). La comuna idealitzada i rebutjada a la Catalunya medieval. *Els espais de poder a la ciutat medieval*. Lleida: Pagès Editors, 123-154.
- SÁNCHEZ ARAGONÉS, M. L. (1994). *Cortes, monarquía y ciudades en Aragón durante el reinado de Alfonso el Magnánimo (1416-1458)*. Zaragoza: Institución Fernando el Católico.
- SOBREQUÉS I CULLICÓ, J. (1966). Un último intento de concordia en la guerra civil catalana de 1462-1472: la embajada del reino de Valencia. *Anuario de Estudios Medievales*, (3), 541-552.

- VICIANO, P. (2012), *Els peus que calciguen la terra. Els llauradors del País Valencià a la fi de l'edat mitjana*. València: PUV.
- VILLARROEL GONZÁLEZ, Ó. (2020). Lo interno y lo externo en la diplomacia y la guerra: Castilla y Aragón, 1428-1430. *Diplomacia y desarrollo del Estado en la Corona de Aragón (siglos XIV-XVI)* (pp. 217-251). Gijón: Ediciones Trea-Estudios Históricos La Olmeda.